

Förord

Som jag har sett fram mot denna bok, inte för att jag har känt till Tobias skrivplaner så länge utan för att den behövs! Vi lever i en del av världen där både naturen och kulturen skapat förutsättningar för jakt med studsare, kunskapen om hagelgevären samt hur man använder dem har kommit i andra hand. Det är inte så konstigt om man betänker att vi ganska nyligen bara undantagsvis sköt på en flygande fågel - att slösa ammunition på sådana vansinnesskott gick inte.

Utan relativt mycket övning är flyktskytte svårt och helt chansartat. Det räcker faktiskt inte med övning alena, man måste dessutom ha en del teoretiska kunskaper för att kunna utnyttja hagelbössan fullt ut. Tobias bok innehåller alla dessa kunskaper och väldigt mycket mer vetande som knappast är nödvändig men som faktiskt förklarar varför hagelbössorna ser ut som de gör och hur de har utvecklats.

De tekniska kunskaperna som förmedlas är ett mycket bra stöd för den som funderar på att köpa en begagnad bössa, oavsett pris och tillverkningsland.

Hagelbössan är nämligen unik på fler sätt än ett, ingen annan produkt har utvecklats lika fort. Det moderna hagelvapnet utvecklades i England mellan 1870 och 1910 och skälet till den snabba utvecklingen var industrirevolutionen, extremt penningstarka köpare och den engelska fågeljaktskulturen. Tobias vurmar precis som jag för de engelska bössorna men det innebär inte att boken på något sätt diskriminerar vapen från kontinenten eller nya världen. Alla vapentyper skildras med samma passion och insikt.

Boken är ett blivande standardverk, det är jag helt säker på. Den läsare som inte lär sig något efter en genomläsning kan för mycket eller har läst slarvigt - den senare förklaringen är den enda troliga. Den kunnige läsaren hittar säkert detaljer eller skeenden i historiken som inte skildras men det beror på att hagelbössornas historia under bara de senaste 100 åren rymmer så många konstruktioner och experiment.

Jag är som sagt upprörd över faktumet att boken inte skrivits tidigare och jag är inte så lite avundsjuk - hade inte VapenTidningen tagit så mycket av min tid skulle jag ha velat skriva denna bok! Nu kan vi bara glädjas åt faktumet att vi har en referenstitel om hagelvapen skriven på svenska och jag är glad att vi har Tobias Hassel som skribent i VapenTidningen.

Lars Hanaeus

Prolog

Detta är nu ingen akademisk bok som innehåller allt vetande inom ämnet eller en smaskig "coffee table book" man lägger fram på bordet för dess smakfulla bilder. Detta är en praktisk bok för den som vill förstå sitt hagelvapen: en bok att ha i bokhyllan som referens, i fickan på auktionsvisningen, i väskan på skjutbanan eller tas med till vapenhandlarens kasun. I min strävan mot en mer praktisk bok har jag prioriterat att försöka få in det viktigaste i ett hanterligt format med ett bra index framför bilder, smaskig layout och ett högre pris.

Man kan lätt få intrycket att hagelvapen är en fråga om utländska låneord, mystiska mått i mm, tum, pund, kilo, choke, laddvikt, förladdningar, hagelstorlekar och en massa mer eller mindre magiska fenomen som balans och andra egenskaper. Alla beskrivna med en massa märkliga smurford som man vare sig hört tidigare, förstår varifrån de kommer eller vet vad de betyder.

Syftet med denna bok är alltså att försöka ge dig, käre läsare, en förståelse för vilka egenskaper hagelvapen har och vad man kan förvänta sig för att på så vis öka förståelsen just ditt hagelvapen, och förklara de vanligaste av alla de lite märkliga smurforden som används om hagelvapen. Boken är inte det totala vetandet om hagelvapnet, bokens storlek är på tok för liten och tunn för att uppnå annat än en enkel övergripande beskrivning, utan ska ses som en introduktion. Därmed hoppas jag att den som har ett hagelvapen lite bättre ska förstå vad hagelvapnet är och vad det är tänkt till i sitt eget närmande till sitt hagelvapen.

Ett antal glada filurer på Roboft Forum (ingen nämnd och ingen glömd) har framgångsrikt tjatat till sig till denna bok, hoppas att ni blir nöjda för detta är Er bok.

Ett stort tack till Jakt&Friluftsgården i Lund, Kjells Vapen och Sport i Sjöbo och HuntersHouse i Köpenhamn – utan Er hjälp hade det inte blivit någon bok.

Tobias Hassel

Dalby 2012-12-12

Innehållsförteckning

Introduktion och några råd till nybörjaren	7
Del 1 Historien om hagelvapnet i korthet.....	8
Historia om historia.....	9
Vapen	9
Krutet – en central del av alla skjutvapen.....	9
De första mynningsladdarna – olika lås	10
Hagel - hagelproduktion och hagel för jakt.....	13
Det första renodlade hagelvapnet för jakt – de första stapplande stegen på flyktskyttet.....	13
Pipornas placering – vad är egentligen modernt?	15
Räffling respektive chokning av pipor	16
Bakladdning.....	16
Den centralantända patronen	17
Tävlingar och tävlingsformer, och hur de påverkade vapenutvecklingen	18
Choke – ett mycket viktigt steg i utvecklingen av hagelvapnet	21
Hammerless, sidolås och boxlås	21
Röksvagt krut	21
Kaliberdöden.....	22
De sista stegen av fulländning	22
Hagelbock eller sida-vid-sida?.....	23
Jaktkultur, vanor, seder och uppträdande.....	23
Hagelautomaten och hagelpumpen	24
Jaktformer, jaktkultur och vapenutveckling	25
Brownings B25 – en milstolpe.....	25
Begränsningar på pumpar och automater.....	26
Olika centra för utveckling och produktion	26
Vad är nytt under solen?.....	27
Del 2 Hagelvapnets delar	28
Hagelvapnets delar - Kolv	29
Kolvmått.....	38
Hagelvapnets delar - Baskyl	41
Hagelvapnets delar - Pipa	64

Sammanfogning av pipor	67
Choke	79
Del 3 Hagelvapen	86
Vapentyper.....	87
Hanbössan lite mer i detalj	92
Hagelautomaten lite mer i detalj	97
Lite udda konstruktioner.....	106
Snap actions – eller varför vi inte kan stänga ett brytvapen i Sverige.....	108
Vikt	116
Piplängd.....	118
Balans	119
Hur man spårar ett vapens ursprung.....	124
Kolvmått och kolvtillpassning	132
Renovering och reparationer	140
Gravyr – bara snyggt eller fyller den ett syfte?	143
Mina egna vapen.....	153
Del 4 Hagelpatronen	160
Hagelpatronen	161
Hagelpatronens beståndsdelar	161
Hagelmaterial.....	162
Plätering	164
Förladdning	165
Hylsa.....	166
Krut.....	169
Del 5 Vapnet och patronen	172
Standarder – CIP	173
Tryck, mätmetoder, fart, vikt och enheter	174
Kalibrar	177
Samband patron/vapen - innerballistik	181
Några myter om hagelverkan	184
Träffbildens kvalitet	187
Samband patron/vapen - ytterballistik.....	187

Rekyl	189
Rekyl och hagelautomaten	190
Samskjutning – sarskjutning	192
Hylslängd och patronläge – en gång till	195
Kvadratiske laddningar och lätta hagelvapen	198
Träffbilder – analys och mätmetod.....	200
Praktisk prestanda för jakt (eller hur man väljer patron, choke och laddvikt)	205
Del 6 Prestanda	211
Ytterballistik, fart och energi	212
Stringing	215
Det finns risker och haverier sker	216
Kaliber 20 och stål – problem och möjligheter	219
Kan jag skjuta stålhagel i mitt hagelgevär?	220
Välja vapen	221
Del 7 Kort om hagelskytte och fysiken kring skyttet.....	224
Skjutteknik.....	225
Fart och framförhållning	230
Något lite om hagelvett	235
Del 8 Appendix	236
Appendix I Hagelstorlekar	237
Appendix II Antal hagel per vikt - Engelska hagelstorlekar	239
Appendix III Antal blyhagel per vikt - Amerikanska hagelstorlekar	240
Appendix IV Antal stålhagel per vikt - Amerikanska hagelstorlekar	241
Appendix V. Stämplat, trade marks och provsymboler	242
Appendix VI CIP standarder för hagelvapen och ammunition.....	287
Appendix VII CIP Stålprov.....	292
Appendix IIX Köpa begagnat	295
Appendix IX Rengöring och Vård	306
Litteratur	308
Skeetbanan mått och framförhållning	310
Register	311